

การประยุกต์หลักคำสอนของพุทธศาสนากับเรื่องการุณยฆาต

4.1 การใช้หลักทางสายกลางและทัศนะเรื่องความตายกับเรื่องการุณยฆาต

ในทรรศนะของผู้วิจัย พุทธศาสนาอาจให้ทางออกในปัญหาการุณยฆาตแก่สังคมได้โดยชี้ว่ามีกรณีใดหรือไม่ที่เราสามารถกล่าวได้ว่าการยุติชีวิตของคนไข้เป็นเรื่องที่มีเหตุผลที่สุดในบรรดาทางเลือกหลายๆทาง ทั้งนี้พุทธศาสนาเสนอให้ใช้หลักทางสายกลางเป็นหลักการกว้างๆ เบื้องต้นเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาทางเลือกต่างๆ หลากๆ ทางอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ พุทธศาสนายังเสนออีกว่าในการพิจารณาทางเลือกต่างๆ นั้น เราควรใช้หลักการเรื่องความเป็นประโยชน์มาเป็นเกณฑ์ตัดสินที่สำคัญอย่างหนึ่ง ควบคู่กับการพิจารณาโลกทัศน์เรื่องความตายในพุทธศาสนาต่อไปนี้ คือรายละเอียดของหลักการที่กล่าวข้างต้น

ก. สิ่งที่เรียกว่าประโยชน์ (อรรถะ) ในทัศนะของพุทธศาสนานั้นก็มีรายละเอียดมาก ประโยชน์บางอย่างนั้นเป็นเรื่องลึกลับซึ่ง ต้องพิจารณาด้วยปัญญาให้คิจึงจะมองเห็น กล่าวโดยรวม เราอาจแยกประโยชน์ที่พุทธศาสนาสอนออกเป็นสามอย่างตามหลักธรรมเรื่อง “ประโยชน์สาม” คือ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง¹ ประโยชน์ในโลกนี้หมายเอาประโยชน์ทางกายภาพที่สามารถวัดหรือจับต้องได้ เช่นการมีสุขภาพที่ดี การมีสภาพชีวิตที่ดี การอยู่ในสังคมที่ดี เป็นต้น ประโยชน์ในโลกนี้พุทธศาสนาไม่ถือว่าแยกขาดจากประโยชน์ในโลกหน้าและประโยชน์อย่างยิ่ง หมายความว่าเกณฑ์สำคัญสำหรับบอกว่าอะไรคือประโยชน์ในโลกนี้ก็คือเกณฑ์ทางจริยธรรมที่พุทธศาสนาสอนซึ่งโยงต่อไปยังประโยชน์อื่นๆที่สูงขึ้นไป การมีชีวิตที่ดีในปัจจุบันพุทธศาสนาถือว่าเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่จะเข้าใจชีวิต ซึ่งในแง่นี้จะเห็นว่าประโยชน์ในโลกนี้ที่ถูกต้องตามหลักการของพุทธศาสนาก็คือการมีชีวิตที่ดีงามเพื่อเป็นฐานของการมีชีวิตในชาติต่อไปที่ดีงามและความหลุดพ้นจากสังสารวัฏในที่สุด คำสอนเรื่องประโยชน์ในโลกนี้ของพุทธศาสนาก็คือการสอนว่าเมื่อเกิดมาเป็นคนแล้วก็ควรรู้จักแสวงหาทรัพย์และปัญญา ปัญญาจะช่วยให้เราเข้าใจว่าอะไรคือแก่นสารของชีวิต ส่วนทรัพย์ก็จะช่วยให้เรามีชีวิตที่ไม่ฝืดเคืองและหากทรัพย์นั้นมีเกินก็อาจเป็นโอกาสให้เราได้ใช้สงเคราะห์คนอื่นที่ขาดแคลน ตามเกณฑ์นี้คนที่รู้จักไฝ่หาความรู้ รู้จักหาทรัพย์อย่างสุจริต และรู้จักใช้ทรัพย์ในทางที่ถูกต้องก็ถือได้ว่าเป็นคนที่เข้าถึง

¹ ทัศนธรรมมีกัตตะ คือ ประโยชน์ในโลกนี้ สัมปรายิกัตตะ คือ ประโยชน์ในโลกหน้า และปรมัตตะ คือ ประโยชน์อย่างยิ่งหรือนิพพาน

ประโยชน์ในโลกนี้ ขอให้สังเกตว่าการใช้ชีวิตตามที่กล่าวมานี้จะส่งผลให้ได้ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งเป็นลำดับๆ ไป ประโยชน์ทั้งสามจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน

ข. เมื่อประยุกต์ใช้เกณฑ์เรื่องประโยชน์กับการทำกรณขมาต สิ่งที่เราจะต้องพิจารณาก็อาจแบ่งได้เป็นสองส่วนคือตัวคนไข้กับผู้อื่นที่เกี่ยวข้องเช่นญาติพี่น้อง คำถามที่เราจะต้องถามก็คือสภาพชีวิตของคนไข้เวลานั้นเมื่อพิจารณาผ่านกรอบความคิดเรื่องประโยชน์แล้วเป็นอย่างไรบ้าง เราอาจพิจารณาไล่ไปเป็นเรื่อยๆ เช่น ในแง่ประโยชน์ในโลกนี้เป็นอย่างไร ในแง่ประโยชน์ในโลกหน้าเป็นอย่างไร ในแง่ประโยชน์อย่างยิ่งเป็นอย่างไร มีข้อที่น่าสังเกตว่า กรณีตัวอย่างบางตัวอย่างในพระไตรปิฎกอาจตีความว่าบางครั้งการยุติชีวิตของตนโดยพระภิกษุเป็นการเลือกประโยชน์ในโลกนี้และประโยชน์สูงสุดมากกว่าประโยชน์ในโลกนี้ เช่นกรณีการฆ่าตัวตายของพระโคธิกะ เรื่องเล่าว่าท่านผู้นี้สุขภาพไม่แข็งแรง เมื่อเจริญสมาธิจนได้ฌานแล้วฌานนั้นก็ดำรงอยู่ไม่นาน ท่านเห็นว่าหากท่านตายในขณะที่อยู่ในฌานจะเป็นประโยชน์มากกว่าจึงได้ตัดสินใจฆ่าตัวตายด้วยการเชือดคอแรกนั้นท่านคิดเพียงว่าจะฆ่าตัวตายเพื่อประโยชน์ในโลกหน้า คือขณะที่เชือดคอก็รับเจริญสติให้ได้ฌาน (ซึ่งท่านทำได้อยู่แล้วเพราะเชี่ยวชาญ) แต่ผลที่เกิดขึ้นเกินคาด ท่านสามารถเจริญจิตจนบรรลุนิพพาน² การกระทำนี้ภายหลังพระพุทธเจ้าทรงทราบก็ได้ตรัสว่าสิ่งที่ท่านผู้นี้กระทำลงไปนั้นถูกต้องแล้ว โดยตรัสว่า “ปราชญ์ทั้งหลายย่อมทำอย่างนี้แล ย่อมไม่ห่วงใยชีวิต โคธิกะภิกษุถอนตัณหาพร้อมด้วยราก นิพพานแล้ว”³ ที่พระพุทธเจ้าตรัสเช่นนี้อาจอธิบายด้วยแนวคิดเรื่องประโยชน์สามข้างต้น⁴

² ส. ต. 15/489. ครั้งนั้นแล ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ ภายหลังท่านโคธิกะได้เสื่อมจากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๒ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๒ ก็ได้เสื่อมจากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๓ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๓ ก็ได้เสื่อมจากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๔ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๔ ก็ได้เสื่อมจากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๕ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๕ ก็ได้เสื่อมจากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๖ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ แม้ในครั้งที่ ๖ ก็ได้เสื่อม จากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์นั้น แม้ครั้งที่ ๗ ท่านโคธิกะเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีจิตมั่นคงอยู่ ก็ได้บรรลุเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์อีก ๑ ครั้งนั้นแล ท่านโคธิกะได้เกิดความคิดอย่างนี้ว่าเราได้เสื่อมจากเจโตวิมุติอันเป็นโลกีย์ถึง ๖ ครั้งแล้ว อย่างกระไรเลย เราพึงนำศัสตรามาตั้งহারตน ๑

³ เรื่องเดียวกัน ดูข้อต่อมา

⁴ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า พุทธพจน์ข้างต้นของพระพุทธเจ้านั้นมีความสอดคล้องกับท่าทีเกี่ยวกับเรื่องความตายของพุทธองค์ดังพระพุทธรวณะที่ว่า “การมีชีวิตอยู่โดยไม่ชอบธรรม กับ ความตายโดยธรรม ความตายโดยธรรม ประเสริฐกว่า ความเป็นอยู่โดยไม่ชอบธรรม จะประเสริฐอะไร ชนเหล่าใดละกามและความโกรธได้แล้ว มีจิต

ค. ตัวอย่างข้างต้นนี้แม้จะเป็นเรื่องการฆ่าตัวตาย ไม่ใช่การทำกรณขมาต แต่ก็แฝงท่าทีที่ พุทธศาสนามีต่อชีวิตสองเรื่องที่ผู้วิจัยได้ปูเป็นพื้นฐานมาแต่ต้นคือเรื่องการเลือกสิ่งที่ดีที่สุดหรือ เป็นประโยชน์ที่สุดสำหรับชีวิตบนพื้นฐานของทางสายกลางกับโลกทัศน์เรื่องความตาย พระพุทธ วจนะที่ว่า “ปราชญ์ทั้งหลายย่อมทำอย่างนี้แล ย่อมไม่หวังไขชีวิต” นั้นบอกเราอย่างน้อยสองเรื่องคือ หนึ่งปราชญ์ย่อมเลือกสิ่งที่จะเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ชีวิต ในกรณีของท่าน โคธิกะท่านต้องเลือกระหว่างการมีชีวิตต่อไปโดยไม่แน่ว่าวันหนึ่งท่านอาจตายขณะที่ร่างกายอ่อนแออาจงนไม่สามารถ เจริญผานได้ ถ้าเลือกทางนี้ท่านก็อาจจะเสี่ยงต่อการที่จะพลาดจากประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่กว่าอันได้แก่ การไปเกิดในพรหมโลก (คือถ้าตายในขณะที่จิตอยู่ในผานท่านจะได้เกิดในพรหมโลก แต่ถ้าตายนอกผานผลของความดีก็อาจส่งผลให้เกิดในสวรรค์) การเลือกที่จะตายนั่นค่อนข้างแน่นอนว่าจะทำให้ท่านได้ไปเกิดในพรหมโลก เพราะระหว่างนั้นร่างกายของท่านยังอยู่ในสภาพที่เอื้อให้การเจริญสมาธิเป็นไปได้⁵ แต่การเลือกทางนี้ก็จะทำให้ท่านสูญเสียบางสิ่งไปเช่นชีวิตและความดีงาม บางอย่างนี้อาจพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ในช่วงเวลานั้น แต่ท่านก็ตัดสินใจเลือกสิ่งที่ท่านคาดว่าจะ เป็นประโยชน์มากกว่า จะเห็นว่าเหตุผลหนึ่งที่สนับสนุนการเลือกนั้นก็คือท่าทีเกี่ยวกับความตายซึ่งเป็น ประเด็นที่สองที่ปรากฏในพระพุทธพจน์ข้างต้น พระพุทธองค์ตรัสว่าปราชญ์ย่อมไม่ไขชีวิต ความหมายก็คือชีวิตแม้จะเป็นสิ่งที่พุทธศาสนาพิจารณาว่ามีค่าเพราะเป็นพื้นฐานของการทำความดี แต่ถ้าชีวิตนั้นอยู่ในสภาพที่เป็นภาระหนัก เมื่อชั่งน้ำหนักดูแล้วพบทางเลือกที่ดีที่สุดคือการ “ละ ร่าง” นั้นไป ปราชญ์ย่อมไม่ยึดติดในกายนั้น

ง. เรื่องราวทั้งหมดที่กล่าวมาเมื่อนำมาพิจารณาการยุติชีวิตแบบหนึ่งตามที่ปรากฏในคัมภีร์ พุทธศาสนาที่อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการทำกรณขมาตแบบหนึ่ง เราก็อาจจะเข้าใจได้ว่าทำไมจึงมี คำแนะนำเช่นนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เรื่องมีว่า ในการอยู่ร่วมกันเป็นคณะสงฆ์ในวัด นั้นพระวินัยกำหนดให้พระภิกษุสงฆ์ต้องดูแลกันในเรื่องต่างๆซึ่งรวมถึงเรื่องการดูแลความเจ็บ ไข้ ได้ป่วยด้วย⁶ บางครั้งก็เกิดปัญหาว่าพระภิกษุที่เจ็บป่วยเรื้อรังนั้นกลายมาเป็นภาระหนักของเพื่อน

สงบ ระวังเที่ยวไปในภพน้อย ภพใหญ่ ไม่ติดอยู่ในโลก ชนเหล่านั้นไม่มีความรัก ความชัง บุคคลเจริญโพษฌงค์ 7 อินทรีย์ 5 และพละ 5 แล้ว บรรลุถึงความสงบอันยอดเยี่ยม หาอาสวะมิได้ ย่อมปรินิพพาน” (ขุ. เปต. 26/314/382.)

⁵ อรรถกถาอธิบายความตรงนี้ว่า “เพราะเหตุใด ท่านโคธิกะจึงเสื่อมจากสมาธิถึง ๖ ครั้ง ตอบว่า เพราะท่านมีโรค บางอย่างรุนแรง ได้ยินว่า พระเถระอาพาธเรื้อรังโดยเป็นโรคลมน้ำดีและเสมหะ ด้วยอาพาธนั้น พระเถระจึงไม่ อาจบำเพ็ญอุปัชฌายกรรมให้เป็นสัพปาเยของสมาธิได้ จึงเสื่อมจากสมาบัติที่แน่วแน่แนบแน่นไปเสีย... ได้ยินว่า พระเถระคิดจะฆ่าตัวตาย ผู้มีผานเสื่อมแล้วตาย คติไม่แน่นอน แต่ผู้มีผานไม่เสื่อม คติแน่นอน คือย่อมบังเกิดใน พรหมโลก เพราะฉะนั้น พระเถระจึงประสงค์จะฆ่าตัวตายเสีย.” (อรรถกถาได้จากพระสูตรเดียวกันนี้ใน พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย)

⁶ วินย. 8/241/856.

พระภิกษุด้วยกันที่ต้องคอยกังวลดูแล ทำให้ไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม ในกรณีเช่นนี้ท่านก็สอนให้ภิกษุที่เจ็บไข้นั้นพิจารณาตนว่าเป็นภาระแก่เพื่อนหรือไม่ และเพื่อนคิดอย่างไรกับการที่ตนเป็นภาระนั้น คึงข้อความต่อไปนี้

“จริงอยู่ แม้ภิกษุใดอาพาธ มีความประสงค์จะตาย เมื่อเภสัชและผู้ปฏิบัติจากมืออยู่ ก็ตัดอาหารเสีย ภิกษุนั้นต้องทุกข์ทรมาน ส่วนภิกษุใด อาพาธหนักเป็นเครื่องผูกพันอยู่นาน (ต้องรักษาพยาบาลอยู่นาน) ภิกษุทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติจากอยู่ ย่อมลำบาก เกลียดชัง คืออึดอัดอยู่ ด้วยคิดว่า เมื่อไรหนอ? พวกเราจักพ้นจากภิกษุอาพาธ ถ้าภิกษุนั้น คิดว่า อุตภาพนี้ แม้อุปการะคับประคองไว้ ก็ไม่ดำรงอยู่ และภิกษุทั้งหลายก็ลำบาก แล้วตัดอาหารเสีย ไม่เสพเภสัช ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร ส่วนภิกษุใดคิดว่า โรคนี้อายุนาน อายุสังขาร ย่อมไม่ดำรงอยู่ และการบรรลुकุณวิเศษของเรา นี้ ย่อมปรากฏ เหมือนอยู่ในเงื้อมมือแล้ว จึงตัดอาหารเสีย ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควรเหมือนกัน แม้เมื่อภิกษุผู้ไม่อาพาธ เกิดความสังเวชขึ้นแล้ว ตัดอาหารเสีย ด้วยหวั่นขอรุณฐาน เพราะคิดได้ว่า ชื่อว่าการแสวงหาอาหารเป็นที่เนิ่นช้า เราจักตามประกอบกรรมฐานเท่านั้น ดังนี้ ข้อที่เธอตัดอาหารเสียนั้น ย่อมควร ภิกษุพยากรณ์การบรรลुकุณวิเศษ แล้วตัดอาหารเสีย ข้อนั้นย่อมไม่ควร แต่จะบอกแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นเสมอภาคกัน ควรอยู่”⁷

จากข้อความข้างต้น เราอาจจะสรุปย่อๆ ได้ว่า ถ้าภิกษุใดอาพาธหนักและต้องรักษาพยาบาลมาเป็นเวลานาน ถึงแม้จะรักษาอาการป่วยต่อไปก็ไม่อาจจะรักษาชีวิตให้ดำรงอยู่ต่อไปได้ และการมีชีวิตต่อไปนั้นก็สร้างความลำบากอึดอัดให้แก่พระอุปัฏฐาก ท่านเห็นว่าการที่ภิกษุรูปนั้นจะขอร้องให้พระอุปัฏฐากตัดอาหารและยาที่ให้แก่ตน เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้และควรกระทำด้วย ตรงนี้อาจตีความได้ว่า ความเจ็บป่วยนั้นได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างประโยชน์ของพระภิกษุที่เจ็บป่วยกับของเพื่อนพระภิกษุที่ช่วยดูแล ประโยชน์หลักของการบวชในพุทธศาสนาก็คือการบรรลุธรรม ดังนั้นการปฏิบัติธรรมจึงต้องถือว่าเป็นภาระหลักของการบวช ส่วนการช่วยดูแลเพื่อนพระภิกษุด้วยกันที่เจ็บไข้เป็นเรื่องรอง การที่พระภิกษุป่วยยังมีชีวิตอยู่ต่อไปนั้น โดยสาระก็คือการตัดรอนประโยชน์อย่างยิ่งของเพื่อนพระภิกษุ (ประโยชน์อย่างยิ่งหรือปรมัตถประโยชน์หมายถึงพระนิพพาน) การช่วยดูแลเพื่อนนั้นเป็นความดีในระดับที่จะให้ประโยชน์ในโลกหน้า ดังนั้นหากพระภิกษุที่เจ็บป่วยพิจารณาว่าตนเป็นภาระตัดรอนประโยชน์ของเพื่อนภิกษุด้วยกันแล้วเลือกที่จะตายด้วยการงดอาหารและยาก็สมควรกระทำ ขอให้สังเกตว่าการงดอาหารและยานี้พิจารณาจาก

⁷ ธรรมกถาตติยปาราชิก คูพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ 2 หน้า 428-429.

แง่มุมของผู้เจ็บก็อาจเรียกว่าเป็นการจงใจฆ่าตัวตาย (Suicide) และหากพิจารณาจากแง่มุมของเพื่อน ญาติที่ดูแล ก็อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการทำการุณยฆาตทางอ้อม (Passive Euthanasia) คือปล่อยให้คนเจ็บที่ไม่อาจรักษาให้หายและเป็นภระนั้นได้สิ้นชีวิตลงด้วยการงดเว้นปัจจัยที่จุนชีวิตเช่นอาหาร และยา

ข้อความในคัมภีร์ข้างต้นได้จำแนกรายละเอียดกรณีต่างๆที่อาจเป็นไปได้ออกเป็นประเภทต่างๆ ซึ่งเราอาจประยุกต์ใช้กับคนไข้ทั่วไปดังนี้

1. ผู้ป่วยคนใดก็ตาม มีความประสงค์จะตาย เมื่อเภสัชและผู้อนุรักษามีอยู่ ก็ตัดอาหารเลีย ข้อนี้นี้ไม่สมควร หมายความว่าคนไข้บางคนนั้นอาจจะเห็นว่าความเจ็บป่วยของตนที่เรื้อรังมานานนั้น เป็นเรื่องที่น่าเอือมระอา ประสงค์จะตายจึงงดอาหารและยา ท่านกล่าวว่าหากผู้ที่ดูแลนั้นอาจหมายถึง คนในครอบครัวหรือญาติมิตรที่ยินดีที่จะดูแลและมีทุนทรัพย์พอสำหรับเป็นค่าดูแลนั้น การฆ่าตัวตายด้วยการอดอาหารในกรณีเช่นนี้ก็ยังไม่สมควร ที่ท่านวินิจฉัยเช่นนี้คงมาจากความเข้าใจที่ว่าความเจ็บไข้ของผู้ป่วยในภาวะเช่นนั้นไม่ได้ตัดรอนประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง อนึ่งในส่วนของผู้ป่วยเอง ก็ยังไม่มีเหตุผลชัดว่าทำไมจะต้องฆ่าตัวตายด้วยเพราะโรคนั้นยังไม่ถึงขั้นว่าเป็นอุปสรรคขัดขวาง การเจริญจิตในทางที่เป็นกุศลอันจะเป็นการเตรียมตัวเพื่อเข้าถึงประโยชน์ในโลกหน้าและปรมาตม-ประโยชน์ กรณีนี้ผู้วิจัยตีความว่า ก. โรคนั้นไม่ใช่โรคร้ายแรงถึงขั้นก่อความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสแก่คนไข้จนไม่เป็นอันที่จะกระทำความดีในทางธรรมได้ และ ข. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยินดีดูแล การทำการุณยฆาตแก่คนไข้ประเภทนี้พุทธศาสนาไม่เห็นด้วย

2. ผู้ป่วยคนใดก็ตาม ป่วยหนักเป็นเครื่องผูกพันมานาน (ต้องรักษาอยู่นาน) ญาติๆ ทั้งหลาย ผู้อนุรักษากอยู่ ย่อมลำบาก เกลียดชังคืออึดอัดอยู่ ด้วยคิดว่า “เมื่อไรหนอ เราจักพ้นจากท่านผู้ป่วยนี้” ถ้าผู้ป่วยคนนั้น คิดว่า การป่วยนี้ แม้ถูกประคับประคองไว้ก็ไม่ดำรงอยู่ และญาติๆ ทั้งหลายก็ลำบากแล้วตัดอาหารเลีย ไม่เสพเภสัช ข้อนี้นี้สมควร สำหรับข้อนี้ต่างจากข้อที่กล่าวมาข้างต้นตรงที่ ก. โรคนั้นร้ายแรงและมีแนวโน้มว่าการรักษาเขยวายนั้นเป็นเพียงการประคับประคองสังขารเพื่อรอวันตายเท่านั้น และ ข. คนที่เกี่ยวข้องดูแลซึ่งอาจจะเป็นคนในครอบครัวหรือญาติมิตรเป็นทุกข์และได้รับความบีบคั้นจากการที่ต้องดูแล ความทุกข์ของคนที่เกี่ยวข้องในที่นี้น่าจะหมายเอาความไม่พร้อมต่างๆเช่น ไม่มีเวลามาดูแลเต็มที่เพราะต้องทำมาหากิน และค่าดูแลก็สูงมากเกินกำลัง กรณีเช่นนี้พุทธศาสนาคิดว่าหากคนเจ็บเห็นว่าตนเป็นภาระแก่พ่อแม่ญาติมิตรจึงตกลงใจที่จะยุติชีวิตด้วยการงดอาหารและยาก็สมควร ทางฝ่ายญาติมิตรที่ยอมทำตามคือไม่หาอาหารและยามาให้ก็ไม่ถือว่ากระทำผิดอะไร

สำหรับประเด็นต่อมานั้นไม่เกี่ยวกับการทำการุณยฆาตโดยตรง แต่เป็นเรื่องการฆ่าตัวตาย ผู้วิจัยจึงจะไม่ขอกล่าวในรายละเอียด เพียงแต่อยากตั้งข้อสังเกตว่า แม้การฆ่าตัวตายอย่างจงใจคืออย่างมีสติสัมปชัญญะเต็มที่พุทธศาสนาก็ไม่คว่นิพนิจนัยว่าผิดทันที ต้องดูรายละเอียดด้วยการฆ่าตัวตายนั้นเป็นไปด้วยเจตนาอะไร ดังนี้คือ

ก. คนไข้ที่ป่วยด้วยโรคร้าย ระหว่างนั้นสามารถเจริญจิตภาวนาแล้วบรรลุธรรมบางอย่างเช่น ฌาน ธรรมที่บรรลุนั้นต่อมาอาจเสื่อมได้เพราะร่างกายอ่อนแอ ท่านกล่าวว่าในระหว่างที่จิตอยู่ในธรรมนั้น หากคนไข้นั้นฆ่าตัวตายเพื่อป้องกันการที่จิตจะเสื่อมจากคุณธรรมแล้วตายในขณะที่จิตเป็นจิตธรรมคาก็ถือว่าสมควร เพราะการฆ่าตัวตายในภาวะเช่นนั้นจะส่งผลให้ได้ประโยชน์ในโลกหน้าหรือแม้แต่ปรมาตลประโยชน์ ดังกรณีท่าน โคธิกะที่กล่าวมาแล้ว

ข. คนบางคนอาจจะไม่เจ็บป่วยเสียด้วยซ้ำ แต่เกิดความสังเวชในชีวิต คือเห็นโทษของการเกิดเป็นมนุษย์ รีบเร่งปฏิบัติธรรม ไม่บริโภคอาหารเพราะคิดว่าเป็นการเสียเวลา กรณีเช่นนี้ก็ควรสำหรับข้อนี้เราอาจต้องพิจารณาให้ละเอียดลงไปเล็กน้อยว่า หากเข้าใจว่าต้นตอที่มาเป็นเรื่องของพระภิกษุ การจะเอามาประยุกต์ใช้กับคฤหัสถ์ก็ต้องดูความเหมาะสมด้วย พระภิกษุนั้นเป็นผู้ที่มีชีวิตเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้น แม้จะมีครอบครัวญาติมิตร แต่ก็ถือว่าเป็นผู้สละบ้านเรือนมาบวช ความตายของท่านจึงไม่ส่งผลกระทบต่อคนอื่นรุนแรงมากเหมือนคฤหัสถ์ หัวหน้าครอบครัวที่เอื่อมระอาชีวิตแล้วคิดจะฆ่าตัวตายด้วยวิธีการเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าพุทธศาสนาไม่เห็นด้วย เพราะอาจสร้างความลำบากแก่คนอื่นเช่นลูกๆหรือภรรยา แต่ถ้าคฤหัสถ์คนนั้นเป็นคนตัวคนเดียว ก็อาจเป็นไปได้ว่าพุทธศาสนาคงไม่ตำหนิ

4.2 ข้อสังเกตปิดท้ายของผู้วิจัย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนั้นเราจะเห็นว่า ดูเหมือนจะมีบางกรณีที่เรอาจตีความได้ว่าการยุติชีวิตของคนไข้เป็นสิ่งที่พุทธศาสนาเห็นว่าสมควรกระทำได้ กรณีที่ว่านั้นคือ

ก. คนไข้เจ็บป่วยด้วยโรคร้ายที่มีข้อบ่งชี้ชัดว่าอย่างไรเสียก็รักษาไม่หาย การรักษาความเจ็บป่วยในสภาพเช่นนี้เป็นเพียงการประคับประคองชีวิตไว้เพื่อรอความตายเท่านั้น

ข. ผู้ที่เกี่ยวข้องประสบความสำเร็จที่ควรแก่การดูแลนั้น ความทุกข์ในที่นี้ผู้วิจัยตีความว่าเป็นเรื่องทางกายภาพเป็นหลัก เช่นฐานะการเงินไม่อยู่ในสภาพที่จะแบกรับภาระนั้น ไม่ใช่เรื่องทางความรู้สึก เช่นมีเงินพอ แต่รังเกียจที่จะดูแลรักษา

ก. กระบวนการยุติชีวิตทั้งหมดเกิดจากเจตนาดีของทั้งสองฝ่าย ฝ่ายที่เจ็บป่วยมีเจตนาดีที่จะช่วยปลดเปลื้องภาระในการดูแลตนแก่ครอบครัวญาติมิตร ส่วนครอบครัวญาติมิตรก็เข้าใจว่าเหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดจากความจำเป็น การเห็นคนที่ตนรักยอมตายเป็นสิ่งที่ไม่มีใครต้องการ แต่เมื่อทางนี้เป็นทางเดียวที่ดีที่สุด เราก็ต้องจำใจเลือก สำหรับครอบครัวญาติมิตร หลักธรรมเรื่องอุเบกขาอันหมายถึงการปล่อยให้สิ่งที่สมควรปล่อยได้ผ่านพ้นไปตามหนทางของมันอาจช่วยได้มากในเรื่องการทำใจ จะอย่างไรก็ตาม ก่อนจะมีอุเบกขานั้นพุทธศาสนาสอนเรื่องเมตตาและกรุณามาก่อน หมายความว่าคนในครอบครัวจะต้องพยายามคืนรนอย่างสุดกำลังมาแล้วที่จะช่วยรักษาความเจ็บไข้นั้น เจตนาดีของฝ่ายญาติมิตรครอบครัวส่วนหนึ่งต้องพิจารณาจากว่าเขาได้คืนรนมาอย่างสุดกำลังก่อนหน้านั้นหรือไม่ด้วย

ง. ขอให้สังเกตว่า การยุติชีวิตแบบที่พุทธศาสนาเห็นว่าสามารถกระทำได้นี้มีลักษณะที่เป็น การเบียดเบียนตนและผู้อื่นน้อยมาก เกณฑ์ตัดสินความดีความชั่วในทางพุทธศาสนาที่สำคัญข้อหนึ่งคือ ดีหมายถึงการกระทำที่เกื้อกูลตนและผู้อื่น ส่วนไม่ดีหมายถึงการกระทำที่เป็นโทษแก่ตนและผู้อื่น การทำกรณฆาตบางแบบเช่นแบบกระทำทางตรง (Active Euthanasia) กฎหมายในบางประเทศเช่นเนเธอร์แลนด์อนุญาตให้กระทำได้ การทำกรณฆาตแบบนี้แพทย์จะเป็นผู้ลงมือยุติชีวิตของคนไข้ด้วยการฉีดยาเป็นต้น^๙ แม้ว่าอาจเป็นไปได้ที่หมอจะมีเจตนาดี คือฉีดยายุติชีวิตคนไข้อย่างหวังดี คือต้องการให้คนไข้พ้นไปจากความทรมาน แต่การลงมือกระทำการเช่นนั้นหากพิจารณาจากกรอบของพุทธจริยศาสตร์แล้วก็อาจวินิจฉัยได้เลยว่าเป็นบาป คนที่สามารถยุติชีวิตผู้อื่นได้นั้นพุทธศาสนาถือว่ากระทำการตามอำนาจของโทสะ ซึ่งเป็นอกุศลมูลที่สำคัญอย่างหนึ่ง การทำกรณฆาตแบบนี้ผู้ลงมือคือหมอจึงจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์บางอย่าง แต่การยุติชีวิตคนไข้ด้วยการงดปัจจัยสนับสนุนชีวิตเช่นยา อาหาร หรืออุปกรณ์ทางการแพทย์นั้นอาจพิจารณาได้ว่าเบียดเบียนตนในแง่จริยธรรมน้อยกว่า หมายความว่าความวาระหว่างแพทย์ที่ลงมือทำการุณฆาตทางตรงกับแพทย์ที่ทำการุณฆาตทางอ้อม แพทย์ประเภทหลังพุทธศาสนาย่อมถือว่าเกี่ยวข้องกับบาปน้อยกว่าหรืออาจไม่เกี่ยวข้องเลยก็เป็นได้^{๑๐}

^๙ วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, “สิทธิที่จะตาย,” การแพทย์ วัฒนธรรม และจริยธรรม (นครปฐม: มหิดล, 2538), หน้า 185.

^{๑๐} ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตกว้างๆ เบื้องต้นว่า ถ้าพิจารณาจากองค์ประกอบของการฆ่า การทำกรณฆาตทางอ้อมอาจจะบาปน้อยกว่ากว่าการทำกรณฆาตทางตรง เพราะการทำกรณฆาตทางตรงต้องใช้ความพยายามมากกว่าการทำกรณฆาตทางอ้อม กรณีการทำกรณฆาตกับทารกและคนไข้ซึ่งมีชีวิตอยู่ได้ด้วยอุปกรณ์ทางการแพทย์ แพทย์สามารถทำการุณฆาตทางอ้อมได้ด้วยวิธีการหยุดรักษาหรือคั่นไม่ให้คนไข้ได้รับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ถ้าเรามองจากเกณฑ์องค์ประกอบของการฆ่า การฆ่าประเภทนี้แม้จะเป็นบาป แต่ก็ยังเป็นบาปที่เบากว่าการฆ่าทางตรง

จ. จะอย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องการรณขมาตทางตรงจำเป็นต้องบาปมากกว่าการรณขมาตทางอ้อมเสมอไปหรือไม่ก็เป็นเรื่องที่สามารถถกเถียงกันต่อไปได้ เพราะมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า บางครั้งการปล่อยให้คนไข้ค่อยๆตายเองกลับสร้างความทุกข์ทรมานมากกว่าการที่แพทย์ได้ช่วยลงมือเช่น ฉีดยาให้ค่อยๆกลับไป ในขณะที่หากปล่อยให้ตายเองคนไข้อาจทุกข์ทรมานกระสับกระส่ายอยู่เป็นเวลานาน สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการเสนอในวิทยานิพนธ์นี้คือ อย่างน้อยที่สุดก็มึรูปแบบหนึ่งของการรณขมาตที่พุทธศาสนาไม่คัดค้าน ซึ่งได้แก่ การยุติชีวิตตามเจตจำนงของคนไข้โดยที่แพทย์ไม่ได้ลงมือแพทย์เพียงช่วยด้วยการงดความช่วยเหลือ¹⁰ (เช่น ไม่ให้ยาต่อ ไม่ให้อาากาสสำหรับหายใจต่อเมื่อหมดถังเคมแล้วเป็นต้น) ส่วนในอนาคตจะมีการเพิ่มเติมประเด็นด้วยการตีความว่าในกรณีที่มีการกระทำทางตรงช่วยลดความทุกข์ทรมานของคนไข้มากกว่า ก็น่าจะเป็นสิ่งที่พุทธศาสนายอมรับได้ ก็เป็นเรื่องที่เราสามารถศึกษาวิเคราะห์กันต่อไปได้

ฉ. ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ในชีวิตของมนุษย์บางครั้งก็ต้องเลือกระหว่างสองทางเลือกขึ้นไปทีุ่ดูเหมือนว่าจะเลือกทางไหนก็มีปัญหาไปคนละอย่าง ปัญหาการทำการรณขมาตก็เช่นกัน เป็นที่ทราบดีว่า พุทธศาสนามีหลักธรรมอยู่หมวดหนึ่งที่เสนอเพื่อให้เราใช้เป็นหลักในการเลือกหนทางที่ดีที่สุดในเวลาที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาจริยธรรมแบบที่กล่าวมานี้ หลักธรรมที่ว่านี้ก็คือ “หลักทางสายกลาง” ซึ่งสอนว่าทางเลือกที่ดีที่สุด คือ ทางเลือกที่ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ปัญหาเรื่องการทำการรณขมาต มีการแบ่งแยกเป็น 2 ขั้ว 2 แนวคิด ขั้วหนึ่ง คือ “ชีวิตนิยม” (Vitalism) ซึ่งยืนยันว่าเราจะต้องรักษาชีวิตทุกชีวิตในทุกกรณี โดยปราศจากเงื่อนไข การทำการรณขมาตให้กับผู้ป่วยจะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะกระทำได้ในทุกกรณี เพราะขั้วนี้เชื่อว่าชีวิตเป็นสิ่งที่มีความค่าในตัวเอง ดังนั้นเราจึงต้องพยายามรักษาชีวิตให้ยืนยาวเอาไว้ อีกขั้วก็คือ “คุณภาพนิยม” (Quality of Life) ซึ่งเชื่อว่าชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีค่าในตัวเองอย่างที่พวกชีวิตนิยมเชื่อ คุณภาพนิยมยืนยันว่าเราสามารถทำการรณขมาตให้กับผู้ป่วยได้ในทุกกรณี ทั้งนี้เมื่อเราพิจารณาแล้วว่า การทำกา

¹⁰ มีประเทศในแถบตะวันตกหลายประเทศที่เห็นว่า แพทย์สามารถทำการรณขมาตทางอ้อมให้กับผู้ป่วยได้ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา แพทยสภาอเมริกา (America Medical Association) เห็นชอบว่า ในกรณีที่เป็ความยินยอมหรือเจตจำนงของคนไข้หรือญาติพี่น้องของคนไข้ที่ป่วยด้วยโรคร้ายที่ไม่มีทางรักษาให้หายได้ แพทย์สามารถงดใช้เครื่องการทางการแพทย์ในอันที่ช่วยจะยืดอายุของคนไข้ได้ นี้คือ ตัวอย่างการยอมรับการทำการรณขมาตแบบทางอ้อมว่าเป็นสิ่งที่ไม่ขัดกับจริยแพทย์ ดังความตอนหนึ่งว่า “การยุติชีวิตมนุษย์ด้วยความจงใจโดยบุคคลอื่นที่เรียกว่าการรณขมาตเป็นสิ่งที่ขัดกับอาชีพแพทย์ และขัดกับนโยบายของแพทยสภาอเมริกาแต่การระงับอุปกรณ์พิเศษที่ช่วยยืดอายุของคนไข้เมื่อมีหลักฐานที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าความตายทางชีวภาพดำเนินใกล้เข้ามาแล้วให้เป็นดุลพินิจของคนไข้และ/หรือญาติพี่น้องที่ใกล้ชิด คำแนะนำและการวินิจฉัยของแพทย์เป็สิ่งที่คนไข้และ/ญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดจะต้องได้ รับอย่างอิสระเสรี”

รณขมาตให้กับผู้ป่วยก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากกว่าการพยายามยืดชีวิตของผู้ป่วยออกไป¹¹ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าท่าทีในเรื่องการรณขมาตของทั้ง 2 ขั้วนี้ ถ้วนแต่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง “ชีวิตนิยม” เห็นเพียงแต่คุณค่าของชีวิตอย่างเดียว ดังนั้นจึงห้ามการทำการรณขมาตในทุกกรณีไม่มียกเว้น ส่วน “คุณภาพนิยม” ก็เห็นเพียงเรื่องของประโยชน์สุขอย่างเดียว ดังนั้นจึงเสนอให้ทำการรณขมาตได้ในทุกกรณี แต่ทางสายกลางของพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับเรื่องการรณขมาต ก็คือ การพิจารณาว่าเราสามารถทำการรณขมาตได้หรือไม่ได้นั้น เราจำเป็นจะต้องพิจารณารายละเอียดทุกแง่ทุกด้านในแต่ละกรณีไป รายละเอียดอย่างหนึ่งที่พุทธศาสนานำมาใช้ในการพิจารณา ก็คือการดูเจตนาของผู้กระทำการรณขมาต เราทราบดีว่า พุทธจริยศาสตร์เป็นสมบูรณนิยมในแง่ที่ใช้เจตนาเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำ การกระทำที่ดีก็คือการกระทำที่เกิดจากกุศลเจตนา ส่วนการกระทำที่ไม่ดี ก็คือการกระทำที่มาจากอกุศลเจตนา อาจกล่าวได้ว่าถึงแม้การทำการรณขมาตด้วยเจตนาที่จะช่วยให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์ ซึ่งในแง่หนึ่งก็ถือว่าเป็นเจตนาที่ดี แต่อีกแง่หนึ่งก็อาจจะพิจารณาได้ว่าเป็นบาป เพราะพุทธศาสนาถือว่าเจตนาที่วุ่นถึงแม้จะเกิดมาจากความหวังดี แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่เกิดมาจากอกุศลมูลโทสะ อาจกล่าวได้ว่า แม้พุทธจริยศาสตร์จะมีเกณฑ์ตัดสินความถูกต้องที่ชัดเจน แต่ถ้าเราเข้าไปพิจารณาในรายละเอียดความเป็นสมบูรณนิยมของพุทธจริยศาสตร์ เราจะพบว่าความถูกต้องนั้นมียระดับมากน้อยแตกต่างกันไป การทำการรณขมาตด้วยความหวังดีที่จะช่วยให้ผู้ป่วยพ้นทุกข์ ในแง่หนึ่งเป็นการทำบาปเพราะเป็นการทำลายชีวิตมนุษย์ แต่บาปที่กระทำนี้ ก็ต้องนับว่าน้อยมาก เพราะการทำการรณขมาตคนไข้ของแพทย์นั้น ไม่ได้มีเจตนาที่มุ่งร้ายหรืออาฆาตต่อคนไข้ เมื่อพิจารณาคุณค่าของความตายและเปรียบเทียบกับประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวของคนไข้และญาติพี่น้องของคนไข้ที่มีมากกว่าการทำบาปนี้ พุทธศาสนาก็ไม่ขัดข้องอะไร หากเราจะทำการรณขมาตให้กับคนไข้ที่ร้องขอ คนไข้ในที่นี้ ผู้วิจัยหมายถึง คนไข้ที่ไม่สามารถจะรักษาโรคร้ายให้หายได้ เขาจะต้องตายในวันใดวันหนึ่งอย่างแน่นอน สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ประกอบด้วยกรรมดีและกรรมชั่ว ในบางครั้งเราไม่อาจหลีกเลี่ยงการกระทำที่เป็นกรรมชั่วได้ ทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นเรื่องของทางเลือก ดังนั้น การที่เราจะตัดสินใจเลือกกระทำกรรมใดก็ตาม เราจะต้องยอมรับในความจริงของการกระทำว่าเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว ในกรณีที่แพทย์ต้องเลือกทำกรรมชั่วอย่างจำเป็นนั้น ก็ต้องเป็นการกระทำที่หลีกเลี่ยงวิสัยที่จะหลีกเลี่ยงได้ จึงตัดสินใจกระทำ และการกระทำนั้นก็เข้าไปเพื่อประโยชน์ของสังคมส่วนร่วม ดังนั้นบาปที่เกิดขึ้นก็อาจจัดว่าเป็นบาปที่มีระดับน้อยมาก จากที่กล่าวมาทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่านี่คือทางสายกลางของพุทธศาสนาในเรื่องการรณขมาต

¹¹Damien Keown, *Buddhism and Abortion* (London: Macmillan, 1998), p. 210.

ข. อย่างที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า สิ่งที่เราเรียกว่าประโยชน์ในทัศนะของพุทธศาสนานั้นมีอยู่ 3 แบบ คือประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์อย่างอื่น ประโยชน์ในโลกนี้ ก็คือประโยชน์ทางกายภาพที่เราสามารถวัดหรือจับต้องได้ เช่นการมีสุขภาพแข็งแรง การมีเพื่อนที่ดี เป็นต้น ประโยชน์ในโลกนี้พุทธศาสนาไม่ถือว่าแยกขาดจากประโยชน์ในโลกหน้าและประโยชน์อย่างอื่น หรือนับหนึ่งคือประโยชน์โลกนี้ท้ายที่สุดแล้วก็จะสอดคล้องกับประโยชน์โลกหน้าและประโยชน์อย่างอื่น ประโยชน์ในโลกนี้ที่ถูกต้องตามหลักการของพุทธศาสนาก็คือการมีชีวิตที่ดีงาม เพื่อเป็นฐานของการมีชีวิตในชาติต่อไปที่ดียิ่งและความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ คำสอนเรื่องประโยชน์ในโลกนี้ของพุทธศาสนาก็คือการสอนว่าเมื่อเกิดมาเป็นคนแล้วก็ควรรู้จักแสวงหาทรัพย์และปัญญา ปัญญาจะช่วยให้เราเข้าใจว่าอะไรคือแก่นสารของชีวิต ส่วนทรัพย์ก็จะช่วยให้เรามีชีวิตที่ไม่ฝืดเคืองและหากทรัพย์นั้นมีเกินก็อาจเป็นโอกาสให้เราได้ใช้สงเคราะห์คนอื่นที่ขาดแคลน ตามเกณฑ์นี้คนที่รู้จักไฝ่หาความรู้ รู้จักหาทรัพย์อย่างสุจริต และรู้จักใช้ทรัพย์ในทางที่ถูกต้องก็ถือได้ว่าเป็นคนที่เข้าถึงประโยชน์ในโลกนี้ ขอให้สังเกตว่าการใช้ชีวิตตามที่กล่าวมานี้จะส่งผลให้ได้ประโยชน์ในโลกหน้าและประโยชน์อย่างอื่นเป็นลำดับๆ ไป ประโยชน์ทั้งสามจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกัน เราทราบดีว่าประโยชน์หลักของการบวชในพุทธศาสนาก็คือการบรรลุนิพพาน ดังนั้นการปฏิบัติธรรมจึงต้องถือว่าเป็นภาระหลักของการบวช ส่วนการช่วยเหลือเพื่อนพระภิกษุด้วยกันที่เจ็บ ไข้เป็นเรื่องราว อย่างที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้วว่า การที่พระภิกษุป่วยและตัดสินใจที่จะยังมีชีวิตอยู่ต่อไปนั้น โดยสาระก็คือการตัดรอนประโยชน์อย่างอื่นของเพื่อนพระภิกษุ (ประโยชน์อย่างอื่นหรือปรมาตมประโยชน์หมายถึงพระนิพพาน) การช่วยเหลือเพื่อนนั้นเป็นความดีในระดับที่จะให้ประโยชน์ในโลกหน้า ดังนั้นหากพระภิกษุที่เจ็บป่วยพิจารณาว่าตนเป็นภาระตัดรอนประโยชน์ของเพื่อนภิกษุด้วยกันแล้วเลือกที่จะตายด้วยการงดอาหารและยาที่สมควรกระทำ การตัดสินใจงดอาหารของพระภิกษุนี้จัดว่าเป็นความดี เพราะอย่างน้อยที่สุดก็เป็นการไม่ตัดรอนประโยชน์อย่างอื่นของเพื่อนภิกษุด้วยกัน จากที่กล่าวมาทั้งหมดคงพอทำให้เห็นว่าประโยชน์โลกนี้มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์โลกหน้าและประโยชน์อย่างอื่น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย